

De Pastorij van Opoeteren

De pastorij is, in elke gemeente, één van die woningen die een centrale rol vervult of vervulde in het dorpsleven. Ook de pastorij van Opoeteren.

De geschiedenis van onze pastorij is vanzelfsprekend nauw verbonden met de geschiedenis van onze parochie. Verbonden met de christianisering van onze gewesten.

De eerste kapel of kerk van Opoeteren dateert hoogstwaarschijnlijk uit de 9^e eeuw. Maar dat wil niet zeggen dat Opoeteren toen reeds een zelfstandige parochie was.

In die periode werden de priesters gehecht aan aartsbischepelijke kerken of aan de parochiegemeente van een moederkerk en moesten rondreizen om de verschillende kerken of kapellen te bedienen. Deze priesters mochten indien nodig meermaals de Heilige Mis opdragen op zon.- en feestdagen.¹

Bisschop Gerbaldus legt echter in het begin der 9e eeuw aan zijn priesters op om naast de kerk te verblijven die hij bediende en niet in vreemde huizen.

Opoeteren wordt voor het eerst als zelfstandige parochie vermeld in een akte van 1202,² waarin bisschop Guido verklaart, op aanvraag van de kanunniken van "EICK" (Aldeneik), dat de priesters en parochianen van het concilie Eick gehouden zijn jaarlijks, en dit binnen de vier Pinksterdagen, in processie naar Aldeneik te komen om er het vuurgeld te betalen.

Wel een zelfstandige parochie, maar van het bestaan van een pastorij was er toen nog lang geen spraak. Waarschijnlijk huurden de parochiepriesters een huis. Wel weten we dat pastoor Wilhelmus Hermans, die te Opoeteren pastoor was van 1602 tot 1615, met zijn eigen geld een huis kocht en het bewoonde.

Het concilie van Trente (1545-1564) legde o.m.. de residentieplicht op aan bisschoppen en parochiepriesters

Om die residentieplicht te kunnen opleggen en om het mogelijk te maken dat de pastoor in zijn parochie zou wonen, werd aan de inwoners van een gemeente de verplichting opgelegd om aan de pastoor een "*domus datus*" te bezorgen. De aartsbischepelijke statuten van de 17e eeuw bepaalden nader de verplichtingen van de gemeentenaren en voerden de onveranderlijke wet in dat de gemeentenaren verplicht waren om aan de pastoor te bezorgen: een vrij en onbelast huis, fatsoenlijk, deftig en gemakkelijk, met keuken, minstens twee slaapkamers, kelder, zolder, graanzolder voor de tienden, hennenhok, varkenshok, paardenstal, koeienstal en oven. De aartsbischepelijke en landdekenen zouden streng toezien op de naleving van deze voorschriften.

Maar het zou tot 1662 duren vooraleer in Opoeteren een pastorij gebouwd werd.

¹ Bisschop van Luik, Gerbaldus (785-810): "*Septem et missae fieri possunt...*"

² Mgeur Monchap - Leodiensis 1905 p.128.

Het was pastoor Willem Uleneers³ afkomstig van Gruitrode, die besloot om de eerste pastorij van Opoeteren te bouwen. Maar eerst en vooral moest hij met zijn parochianen tot een akkoord komen. Het waren tenslotte zij die de verplichting hadden om de pastorij te bouwen. Dat akkoord kwam tot stand op 27 februari 1662.⁴

"Accoordt tusschen den Eerweerdigen heer Willem Uleners pastoor tot Opoeteren ende de Borghemeesters henricus Berckhoven ende Jan berghs

In naeme der Gemeynte van Opoeteren &.

Op huijden den 27. febr(uary) 1662 sijn veraccordeert die naeburen van Opoeteren met den Eerweerdigen heer Willem Uleners pastoor tot opoeteren in presentie der ganscher naburen geschiet ter volle kercken. Op Conditie hier naevolgende: ..."

In dit "accoordt" werd vastgelegd dat de gemeentenaren het schanshuis, genaamd Berckenen huis⁵, waarschijnlijk een lemen woning, zouden kopen en tevens een som van zeshonderd gulden betalen aan de pastoor. Nadat de timmerlieden het huis afgebroken hadden, moesten zij het hout en alle andere bouwmaterialen naar de bouwgrond brengen. Ook zouden zij de fundering en de kelder uitgraven en helpen om de leem te plaatsen. In ruil hiervoor zou de pastoor...

"des sal den pastoor aen de geene die het huijs richten schencken een aem6 biers."

De pastoor had echter ook verplichtingen, hij zou aan het huis een stenen gevel moeten maken, een kelder voorzien, een stal om twee koeien in te zetten en glas in de ramen plaatsen - en zo "eerlick maecken" dat hij, maar ook zijn opvolgers er met tevreden zouden moeten zijn. Dit om niet telkens voor een nieuwe woning te moeten zorgen. Pastoor Ulene(e)rs had voordien reeds aan de Prinsbisschop van Luik, de toelating gevraagd om een weide, eigendom van een partikulier, en gelegen in de nabijheid van de kerk, te verkrijgen in ruil voor "3 journaux"⁷ heidegrond (*brouck et bruyères sterile et de nulle valeur*) eigendom van de bisschop⁸.

De toelating om tot de ruil over te gaan werd door de bisschop ondertekend op 2 juni 1662.⁹ :

"Maximilian Henrij, bij de Genade Gods Aartsbisschop van Keulen, Keurvorst van het Heilige Roomse Rijk, Groot-zegelbewaarder door Italië en van de Heilige

³E.H. Uleneers, pastoor te Opoeteren van 1660 tot 1691;

⁴Rijksarchief Hasselt, Opoeteren, Schepenbank, Gemeentelijk archief nr; 13 (Keurboek 15e -17e eeuw).

⁵ "... zal eigendom geweest zijn van Pastoor Nicolas Joosten, voorganger van Pastoor Uleneers, toen bewoond door Henri Berkhoeven, die neef was van Pastoor Joosten. Pastoor Joosten zal op de schans zijn laatste jaren doorgebracht hebben als rustend pastoor..." Nota's Pastoor Jaeken.

⁶aam: oude vloeistofmaat, voor wijn, bier en olie gebruikt. ong. 150 L.

⁷journal (mv= journaux) oude oppervlaktemaat die overeenstemde met de oppervlakte die een man kon bewerken gedurende één dag.

⁸Maximiliaan Hendrik van Beieren, aartsbisschop en keurvorst van Keulen, bisschop van Hildesheim, prins-bisschop van Luik (1650-88), °8.10.1621, +3.6.1688 Bonn. Zoon van de Beierse keurvorst en neef van prins-bisschop Ferdinand van Beieren, die hij opvolgde.

⁹ Parochiearchief -

Apostolische Zetel, Gezant, geboren Hertog en Prins van Luik en Hildesheim, Administrator van Berghesgade en Stavelot, Hertog der twee Beierens van het hoge Palatinaat Westfalen Ongerez en Bouillon, Palatijngraaf van de Rijn, Landgraaf van Leuchtemberg, Markies van Franchimont, Graaf van Looz (Soignes) Horne.

Aan allen die deze woorden zullen zien en lezen, gegroet. Hebben het nederige verzoek ontvangen van de Pastoor en geloofsgemeenschap van , ons dorp van Opoeteren, waarin, hoe na verscheidene voorvallen, woordenwisselingen en onderhandelingen, zij akkoord geraakt zijn om een pastoorshuis te bouwen, waarvan helemaal geen herinnering bestaat dat er ooit één zou geweest zijn, en vermits er geen geschikte plaats in de nabijheid van de kerk voorhanden is, zoals het gemakshalve en het welzijn het vereist, en dat een privé-persoon die een weide in de nabijheid bezit en deze aangeboden heeft voor het gebruik zoals hierboven beschreven, op voorwaarde dat wij als tegenruil aan hem afstaan ongeveer drie "journaux" moeras- en heidegrond, onvruchtbaar en zonder enige waarde, en gelegen kort bij zijn huis.

Zij hebben ons nochtans zeer nederig verzocht dat het ons zou believen om het geheel toe te stemmen en goed te keuren, hetgeen wij welwillend gunstig toestaan, na het advies gezien te hebben van onze geliefde en trouwe Charles de Cool onze burggraaf, schout en ontvanger van Horne, die gevolg gevend aan ons bevel van 24 maart II., de nodige informatie ingewonnen heeft en die niets gevonden heeft wat de goedkeuring van het verzoek zou verhinderen: hebben dit alles goedgekeurd en toegestaan, zoals ook wij onze goedkeuring hechten en toestaan dat de gezegde nemer van de drie journaux of ongeveer en de zijnen, zich begeven en jaarlijks twintig brabantse pattards betalen ten voordele van onze "table epate" in handen van onze ontvanger de Henrart te Luik....

Zo belooft het ons. Gegeven in het Patart te Luik in onze Rekenkamer heden 2 juni 1662.

*Op bevel van Zijne hoogheid,
get. De Henrart.*

Eindelijk zou er een pastorij komen te Opoeteren.

Deze pastorij werd dan bewoond tot 1691 door Willem Uleners - tot 1720, door pastoor Guillelmus Henricus Hechtermans, door zijn broer Henricus Martinus tot 1724.

In 1737 was Ridder Georgius Jacobus Ple(y)voets, pastoor in Opoeteren en dat jaar werd de eerste pastorij van Opoeteren door brand verwoest.

De pastorij gebouwd in 1662-1663 werd door een brand verwoest in 1737. Pastoor Pleyvoets, bouwde datzelfde jaar nog een nieuwe pastorij. Om die pastorij te kunnen (her)bouwen had hij een overeenkomst afgesloten met de gemeente Opoeteren, een overeenkomst die door J.P.R. de Selij, heer van Opoeteren en Dorne bekrachtigd werd op 26 maart 1737:

'Accord tusschen den Eerw. heer Georg. Jacq. Pleijvoets, pastoor tot Opoeteren ende den Borgemeesters Willem Thijsmans, Jan Berghs en Lenaerdt Reyners naamens sijnen vader Jan Reyners als geconsituerders (afgevaardigden) der

gemeinde Opoeteren.

...

De *'gemeentenaren'* (inwoners van de gemeente) moesten aan de heer pastoor 1.300 gulden betalen, met dit geld zou de pastoor de pastorie opbouwen *'op sijne costen gelijkck hetselve moet bewoont worden en volgens sijn plan'* Bovendien zouden de inwoners van Opoeteren zorgen voor het vervoer van de materialen, afbreken wat moest afgebroken worden, de stenen schoon maken, de leem voor de bakstenen uitgraven en de kalk blussen.

Ook zouden zij de fundamenten graven, het timmerwerk helpen oprichten en na het bouwen alles zuiver maken, *'waarvoor den heer pastoor sal een eerlijkck gelagh geven'* Hoeveel liters bier dat eerlijk gelag bedragen heeft is ons niet bekend.

De pastoor mocht van Baron de Selijs ook nog twee bomen kappen *'gestaan op de Schanse aen hem bekend.'*

De herbouwde pastorie was voor het eerst een volledig stenen gebouw met een pannendak.

Bij een nieuwe pastorie hoort een mooie grote tuin dacht pastoor Pleijvoets en daarom kocht hij op 10 september 1737 voor 40 pettacons van Michiel Kerkhoffs, zijn echtgenote Catharina Joosten en schoonzuster Sophie Joosten, hun erfdeel van het Hovengoed, nalatenschap van hun moeder Catharina Hoven.

Op 5 november 1737 kocht pastoor Pleijvoets een aanpalend perceel grond van Egidius Hoven en Paulina Blessers voor de som van 350 gulden. Dit betaalde hij, met toelating van het Bisdome, met een deel van de gelden van de stichting van Pastoor Henricus Martin Hechtermans, (broer van pastoor Guillelmus Henricus Hechtermans).

Tussen dit perceel en de pastorie liep er echter een weg, de weg naar 'Hoven Bemden'. De pastoor kreeg de toelating om die weg af te sluiten en doorgang te verlenen aan de andere zijde van de pastorie. Dit is de wandelweg die thans nog bestaat: weg naar de Hoven brug. (Zie *Utersjank november 2001, schets p. 14*).

Pastoor Pleijvoets, leefde in deze heropgebouwde pastorie tot 1765. Daarna werd de pastorie bewoond door pastoor Libens tot 1803, door Pastoor Lexis tot 1809, tot 1835 door Pastoor Peter Mertens, door Pastoor Van Cuyck tot 1840. Tot 1845 werd de pastorie bewoond door pastoor Lambert Schoolmeesters en tot 1870 door pastoor Van Calis.

Dat de pastorie stilaan bouwvallig werd, kunnen we begrijpen, in het verslag van de gemeenteraadszitting van 13 februari 1851, de pastorie was toen 114 jaar oud, lezen we:

'Gezien dat ons pastoreel huis gans bouwvallig is, en zoo wij niet overgaan tot eene grote reparatien, dat deeze op een hoop zal vallen'

Dringend dus! Men besluit dan ook dat men de herstellingen zal laten uitvoeren, herstellingen die geschat worden op 700 frank, uiteindelijk zal de herstelling 1.100 frank kosten.

In 1870 wordt kapelaan Dochez pastoor benoemd te Opoeteren. E.H. Dochez, de priester-bouwheer, diende bij het gemeentebestuur een aanvraag in om een nieuwe pastorie te laten bouwen.

We lezen in het verslagboek van de gemeente:

'Zitting van den 30sten april 1871.'

... Gezien de noodzakelijkheid van het repareren of opbouwen der pastorij dezer gemeente welke bouwvallig is en willende zooveel mogelijk werk verschaffen aan de behoeftige klas.

Besluit: De Burgemeester en de schepenen te belasten met de voorloopige werken tot het maken van eenen brikkenoven van 200.000 brikken..'

Herstelling is echter onmogelijk, in het verslag van 4 september van datzelfde jaar lezen we:

'Gezien de noodzakelijkheid van het bouwen eener nieuwe pastorij, het tegenwoordig gebouw onbruikbaar geworden zijnde en afgekeurd door den Hr. Jamin Ú, provincialen Bouwmeester te Hasselt..'

Men besluit dan ook om 220.000 brikken te laten bakken.

De bouwplannen opgemaakt door architect Frans Hubert Stapper van Hasselt, worden ingediend en goedgekeurd. En op 28 september 1872 gaat men over tot de openbare aanbesteding. De werken worden toegewezen aan Jan Daelemans, voor de som van 11.450 franken. (*Zie bijgevoegd uittreksel van de aanbesteding*)

Op 5 mei 1873 om vier uren in de namiddag wordt door E.H. Dochez, de eerste steen van de huidige pastorij gelegd.

Als we ons niet vergissen, is dit bijna 130 jaar geleden.

Veel informatie hebben we gevonden in de 'Nota's van Pastoor Jaeken', de heemkundige 'avant- la- lettre'.

Charles Lecocq

©Heemkundige Kring "Utersjank" Opoeteren

opbouwen der pastoy met alle toetehoer alsook de speciën voor de pleister op latten en muren mits een som van vyfhonderd vyfen vyftig franken of te korten op de aannemings prijs.

Het is verboden aan den aannemer kalks der gemeente te gebruiken aan geen andere werken als die het doel der aanneming uit maken, als ook van kalks te verkopen het overschot blyvende den eigendom van de gemeente.

De kalks geslcht in eenen kuil op eenen af. stand van ongeveer driehonderd meters, zal voor den aannemer op zyne kosten gehaald en vervoerd worden.

Zijn ertheven inschryvings biljetten ge. deponert geworden te weten, die van,

1 ^o Brauns	bedragende de somme fls	12,775.00.
2 ^o Westhof	if	if. 11,999.00
3 ^o Ledoux	if	if. 12,000.00
4 ^o Pelsers	if.	if. 11,950.00
5 ^o Cremers	if.	if. 13,510.00
6 ^o Vanwyck	if	if. 11,500.00
7 ^o Haelemans	if.	if. 11,450.00

Den laagsten aanbod, die van Jan Haelemans, 4000 fls min der zynde als het bedrag van de begrooting en de genoemde Haelemans de noodige kennis en bezittende om het werk uit te voeren, en de burger welcke hy aanbiedt de geuischte verwaring opleverende, heeft den raad besloten van Jan Haelemans voorloopig aannemer te verklaren.

Opzemaakt het tegenwoordig proces-verbaal op dag maand en jaar als hierboven, is na lezing door de leden van den raad, den aannemer en burger en den bouwmeester overtu

Opoeteren. — De Pastorij. — La Cure.

D. Hendrix, 293, Plantynsiaan, Antwerpen